

Kuuleminen koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain sekä varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta (HE 56/2023 vp)

10.11.2023 Eduskuntakuuleminen.
THL:n lausunto THL/5384/4.00.02/2023

Tanja Hirschovits-Gerz, YTT, hankepäällikkö THL

10.11.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Jokainen nuori tarvitsee aikuistumiseen tukea

1

Kaikki nuoret aikuiset
- Palvelut kaikille ikäryhmän nuorille

Lastensuojelun avohuollossa 18-vuotta täyttäneitä yhteensä noin 13 000 nuorta (pääasiassa jälkihuoltoa)

2

Riskitilanteessa olevat nuoret
+Palvelut kaikille ikäryhmän nuorille
+ kohdennettu tuki

NEET eli työn, koulutuksen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella jälkihuollossa olevista 39 % vuonna 2021

3

Vahvaa tukea tarvitsevat nuoret
+Palvelut kaikille ikäryhmän nuorille
+kohdennettu tuki
+Monialainen, intensiivinen ja koordinoitu tuki

18-vuotta täyttäneitä sijoitettuna 1397 nuorta vuonna 2022. Intensiivisen ja monialaisen tuen tarpeessa arviolta 3000-4000 nuorta

Aikuistumisen pitkäjänteinen tuki ja palvelut nuoren muuttuvien tarpeiden mukaan.

Lastensuojelun jälkihuollon keskeinen tavoite

on estää nuorten syrjäytyminen ja psykososiaalisten ongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Varmistaa mahdollisimman yhdenvertainen siirtymä aikuisuuteen ikätovereihin nähden.

Huomio: Tässä esityksessä keskitytään tarkastelemaan lastensuojelulain mukaista jälkihuoltoa aikuistuvien nuorten ikäryhmässä.

Jälkihuollossa olevat nuoret ovat usein takamatkalla ja kirivät ikätovereitaan kiinni jälkihuollon (mm. aikuistumisen tuki) avulla

- Ikärajan nosto 25 ikävuoteen oli usean asiantuntijatyöryhmän ja kv tutkimuksen valossa suotuisa uudistus vuonna 2020.
- Lastensuojelun jälkihuolto – subjektiivinen oikeus mihin?
  - Jälkihuollon tehtävänä on toimia julkisen vanhemman roolissa
  - Sisällöt yksilöllisiä, tarve arvioidaan ja tuki sovitaan nuoren tarpeen mukaan.
  - ✓ Suhdeperustaista tukea: vastuutyöntekijä ja tarvittaessa oma ohjaaja.
  - ✓ Taloudellista tukea pärjäämiseen
  - ✓ Vipuvoimaa itsenäisen aikuisen elämään: opinnot, työ- ja perhe-elämä siirtymisen sekä palveluihin pääsyn tuki

- Laki ei nykyisellään anna juurikaan sisällöllistä ohjausta lastensuojelun jälkihuollon järjestämiseen eikä tuottamiseen.
- Aikuistumisen tuen kokonaisuutta tulee kehittää edelleen.

Kustannukset muodostuvat:

- **sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työpanoksesta**.
  Hyvinvointialueilla vuonna 2022
  - ➢ 50-120 nuorta / sosiaalityöntekijä (tahtotila 50*)
  - ➢ 25-50 nuorta/sosiaaliohjaaja (tahtotila 25*).
    - ➢ intensiivinen arkivalmennus sosiaaliohjaajan toteuttamana 10-15 nuorta/ohjaaja (mm. Vamos-jälkihuollon malli).
  - ➢ Monialainen tiimi → muiden ammattiryhmien työpanos mm. rikoksilla ja päihteillä vakavasti oireileville.
- **avohuollon sijoituksista ja muista palveluista**, jotka sisältyvät jälkihuoltoon.
- täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta harkiten esim. opiskeluun, harrastamiseen.

* Käy ilmi keskusteluista hyvinvointialueiden lastensuojelun johdon kanssa syksyllä 2022.

Välihuomioita

- Kustannukset eivät nouse suhteessa asiakasmäärään, sillä osalla tuen tarve vähenee iän myötä ja tarpeet muuttuvat.
- Itsenäistymisvarat kertyvät jo sijaishuollon aikana.
- Kustannukset vaihtelevat merkittävästi alueilla, sillä minimisisältöä jälkihuollon toteuttamiselle ei ole määritelty.
- Tietoa ei ole saatavilla, onko siirtymää tapahtunut työikäisten sosiaalipalveluiden puolelta lastensuojeluun lakimuutoksen myötä ja miten tilanne kehkeytyy, jos ikärajaa lasketaan.

Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tuen tarve ei poistu jälkihuollon ikärajaa laskemalla, eikä tosiasiallisia säästöjä siksi saavuteta.

Jos ikärajaa lasketaan:

- Kustannukset siirtyvät lastensuojelun palvelutehtävästä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutehtävien kustannuksiksi sekä syrjäytymisen myötä muiksi välittömiksi ja välillisiksi kustannuksiksi (sosiaalietuuksien käytön, rikosten ja syrjäytymisen myötä).
- Etenkin nopeat leikkaukset ikärajaan ja heikko siirtymä muihin palveluihin syrjäyttää nuoria, kun aikuistumisen tuen palvelukokonaisuutta ei Suomessa ole muodostettu eikä näillä nuorilla ole turvallisia aikuisia kannattelemassa aikuisuuteen.
- Huostassa olleiden 20—24-vuotiaiden ikäluokissa koulutus on jäänyt perusasteen tasolle yli kolme kerta useammin kuin muilla nuorilla. Ikärajan lasku on, että nuorten opinnot jäävät kesken.
- SH-laissa nuoreksi määritellään alle 25-vuotiaat (syntyy uusia riskialttiita siirtymiä palvelusta toiseen ts. sijaishuolto-jälkihuolto-nuorten aikuisten palvelut-aikuisten palvelut).
- Nuorten hakeutuminen viiveellä eri palveluiden piiriin voi aiheuttaa myös häiriökysyntää ja kustannusten nousua toisaalla palvelujärjestelmässä.

Jälkihuolto on yhteiskunnan talouden kannalta investointi, joka tuottaa yhteiskunnallista hyötyä ja ehkäisee ylisukupolvista syrjäytymistä jo lyhyellä aikavälillä.

Lastensuojelun jälkihuollossa olevilla nuorilla on suuri takamatka ikätovereihinsa nähden.

Siksi jälkihuollon jatkaminen nuoren tarpeen mukaan 25 ikävuoteen saakka vahvistaa nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan.

➔ Valtiontalouden tarkastusviraston arvion mukaan (2007) syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle ovat 1,2 M euroa nuorta kohden (ks. myös THL:n lausunto THL 1856/4.00.02/2018).

➔Laskennallisesti jo kymmenen nuoren syrjäytymisen ehkäisy voisi kattaa hallitusohjelmassa kaavaillut oletetut säästöt vuonna 2024.

Muita huomioita

- **35 §. Toimeentulon ja asumisen turvaaminen sekä 76 a §.** Asumisen ja toimeentulon turvaaminen jälkihuollossa Pidämme tärkeänä, että toimeentulotukea ja asumistukea koskevien leikkausten vaikutukset arvioidaan tarkoin jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten osalta niin, ettei mahdollisesta ikärajan laskusta aiheudu kohtuutonta haittaa nuorille. Esimerkiksi toisen asteen tutkinnon saaminen ennen jälkihuollon päättymistä voisi olla tärkeä kriteeri lainsäädäntöä ja sen myötä palveluita uudistettaessa niin, etteivät nuoren opinnot jäisi kesken.
- **Erityisen tuen tarpeen määrittelyä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisena toimintana tulee tarkentaa**, jotta tuki ja palvelut voidaan järjestää tukea tarvitseville nuorille yhdenvertaisesti. Jälkihuollossa olevia nuoria on tarpeen arvioida erityisen tuen tarpeessa oleviksi elämänkokemusten valossa ja tarjota riittävä tuki ja palvelut.
- **Nuoruus mm. 6§ Ikärajojen eroavuus eri laeissa haastaa palveluiden järjestämistä** ja tuottamista. Jotta siirtymät palveluista toiseen toteutuisivat laadukkaasti esim. lastensuojelusta sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tulee ikärajoja yhteensovittaa.
- **Ylisukupolvisuus tulee huomioida sekä laeissa että käytännön palveluissa**. Esimerkiksi jälkihuollossa olevan nuoren vanhemmuus ja lapsen saama riittävä tuki perheenä.

LOPUKSI:
Jälkihuollon ikärajan säilyttäminen 25-vuodessa edesauttaa hallitusohjelman tavoitteita

➔ **Jälkihuollon ikärajan säilyttäminen 25-vuodessa edesauttaa hallitusohjelman tavoitteita** ehkäistä nuorten syrjäytymistä (s. 7), vähentää polarisaatiota, tarttua tunnistettuihin syrjäytymisriskeihin (s. 94) ja kiinnittää huomion erityisesi haavoittuvimmassa asemassa olevien nuoriin (s. 95).

- **Nykyinen ajankohta on huono ikärajan laskemiselle**, sillä jälkihuoltoa tulee jatkokehittää osana lastensuojelun kokonaisuudistusta sekä käynnistää aikuistumisen tuen kokonaisuudistus.
- Jälkihuolto tulee rakentaa nykyistä vahvemmin nuorten arjen pärjäävyyttä vahvistavaksi **aikuistumisen tuen kokonaisuudeksi**, jossa rohkeasti tarkastellaan yhteisbudjetoinnin, järjestämis- ja toteutumistapojen uusia käytäntöjä. Ks. mm. YEE-hankkeen loppuraportti Hirschovits-Gerz ym. 2023. https://www.julkari.fi/handle/10024/146536 .

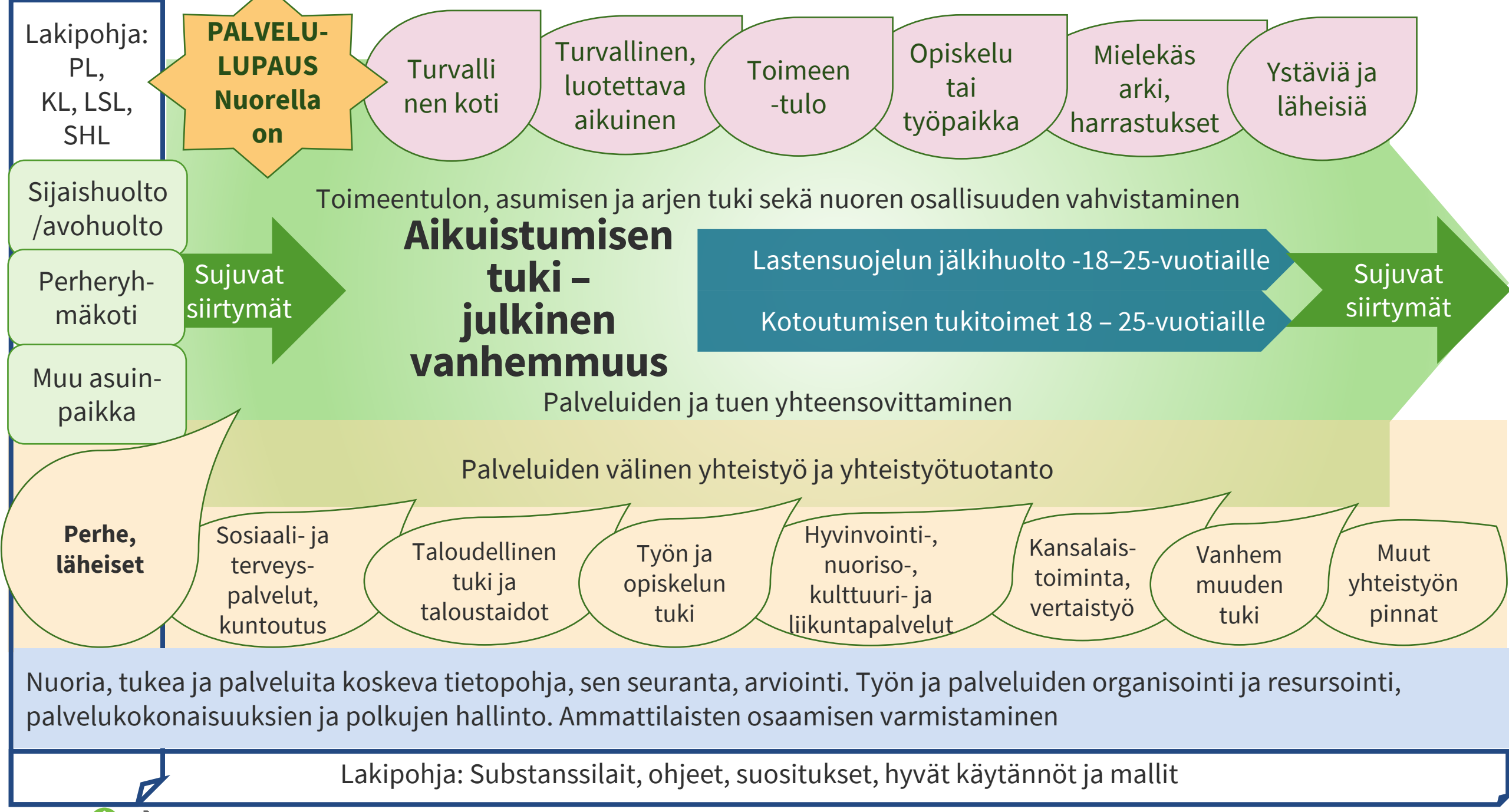
Lakipohja: PL, KL, LSL, SHL
PALVELU-LUPAUS Nuorella on
Turvallinen koti
Turvallinen, luotettava aikuinen
Toimeen-tulo
Opiskelu tai työpaikka
Mielekäs arki, harrastukset
Ystäviä ja läheisiä
Sijaishuolto /avohuolto
Perheryh-mäkoti
Muu asuin-paikka
Sujuvat siirtymät
Toimeentulon, asumisen ja arjen tuki sekä nuoren osallisuuden vahvistaminen
Aikuistumisen tuki – julkinen vanhemmuus
Lastensuojelun jälkihuolto -18–25-vuotiaille
Kotoutumisen tukitoimet 18 – 25-vuotiaille
Sujuvat siirtymät
Palveluiden ja tuen yhteensovittaminen
Palveluiden välinen yhteistyö ja yhteistyötuotanto
Perhe, läheiset
Sosiaali- ja terveys-palvelut, kuntoutus
Taloudellinen tuki ja taloustaidot
Työn ja opiskelun tuki
Hyvinvointi-, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut
Kansalais-toiminta, vertaistyö
Vanhem muuden tuki
Muut yhteistyön pinnat
Nuoria, tukea ja palveluita koskeva tietopohja, sen seuranta, arviointi. Työn ja palveluiden organisointi ja resursointi, palvelukokonaisuuksien ja polkujen hallinto. Ammattilaisten osaamisen varmistaminen
Lakipohja: Substanssilait, ohjeet, suositukset, hyvät käytännöt ja mallit

Yhteystiedot

Tanja Hirschovits-Gerz,
hankepäällikkö, SOILA-koordinaatiohanke
Erityispalveltu –yksikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Yhteystiedot:
tanja.hirschovits-gerz(at)thl.fi,
puhelin 0295247954

Lisätietoa:

- www.thl.fi
- Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin-hanke www.thl.fi/yee
- Sosiaaliset innovaatiot lastensuojelussa –koordinaatiohanke www.thl.fi/soila

Luettavaa

- Lastensuojelun tilastot 2022. raportti: https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu
- YEE-hankkeen julkaisut www.thl.fi/yee.
  - Hirschovits-Gerz, Tanja & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Weckroth Niina (toim.) (2023) Kohti laadukasta aikuistumisen tukea. Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti
  - Tanja Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth & Tarja Heino (toim.) (2022). Ikkuna aikuistumiseen : Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista THL:n raportti 002/2022 (Julkari)
  - Esite lastensuojelun jälkihuollosta nuorille ja ammattilaisille, 2023
  - Broschyr om barnskydd till ungdomar och yrkesverksamma, 2023

Sivistysvaliokunnan Valiokunnan lausunto SiVL 8/2023 vp HE 56/2023 vp

- https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/SiVL_8+2023.aspx

Lainsäädännöstä nojapuita palveluiden rakentamiseksi?

Aivot kehittyvät ainakin 25 ikävuoteen saakka

Nuorisolaki 1285/2016
Nuori on alle 29-vuotias

Lastensuojelulaki 417/2007
Lapsi <18 v
nuori 18-24-vuotta)
(HUOM! Luonnos HE:ksi 23v)

Laki kotoutumisen edistämisestä
1386/2010
Ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tullut on <18-vuotias.
Kotoutumisen tuki kunnes 25 v.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010
Sisältää mm. mielenterveyden hoidon sekä päihde- ja riippuvuushoidon, lääkinnällisen kuntoutuksen, terveystarkastukset
Ei ikärajaa

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista 566/2005
Ei ikärajaa

Laki nuorista työntekijöistä 998/1993
Alle 18-vuotiaat työntekijät

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
Lapsi alle 18-vuotta, nuori 18-24-vuotta

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013
Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta
Ei ikärajaa

Vammaispalvelulaki 6757/2023
Ei ikärajaa

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010
Nuori 15-20-vuotta

Ikkuna aikuisuuteen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten tuesta ja palveluista

Tanja Hirschovits-Gerz,

Tarja Heino

Niina Weckroth

(toim.) 2022.

[Julkaisun pysyvä osoite Julkarissa]

Lastensuojelun jälkihuollon ohje hyvinvointialueille sekä Asiakassuunnitelmatyön Tiedä ja toimi -kortti

- Asiakassuunnitelmatyön Tiedä- ja toimi –kortti
- Jälkihuollon toimintaohje hyvinvointialueille –julkaisu SONet BOTNIAn verkkosivuilla

JULKAISU: Kohti laadukasta aikuistumisen tukea – Yhdessä aikuisuuteen – -raportin esittelyä

Kaikki YEE-hankkeen toimijat osallistuivat kirjoitustyöhön!

Tanja Hirschovits-Gerz,

Tarja Heino

Terhi Laine

Niina Weckroth

(toim.) 2023

[Julkaisun pysyvä osoite Julkarissa]

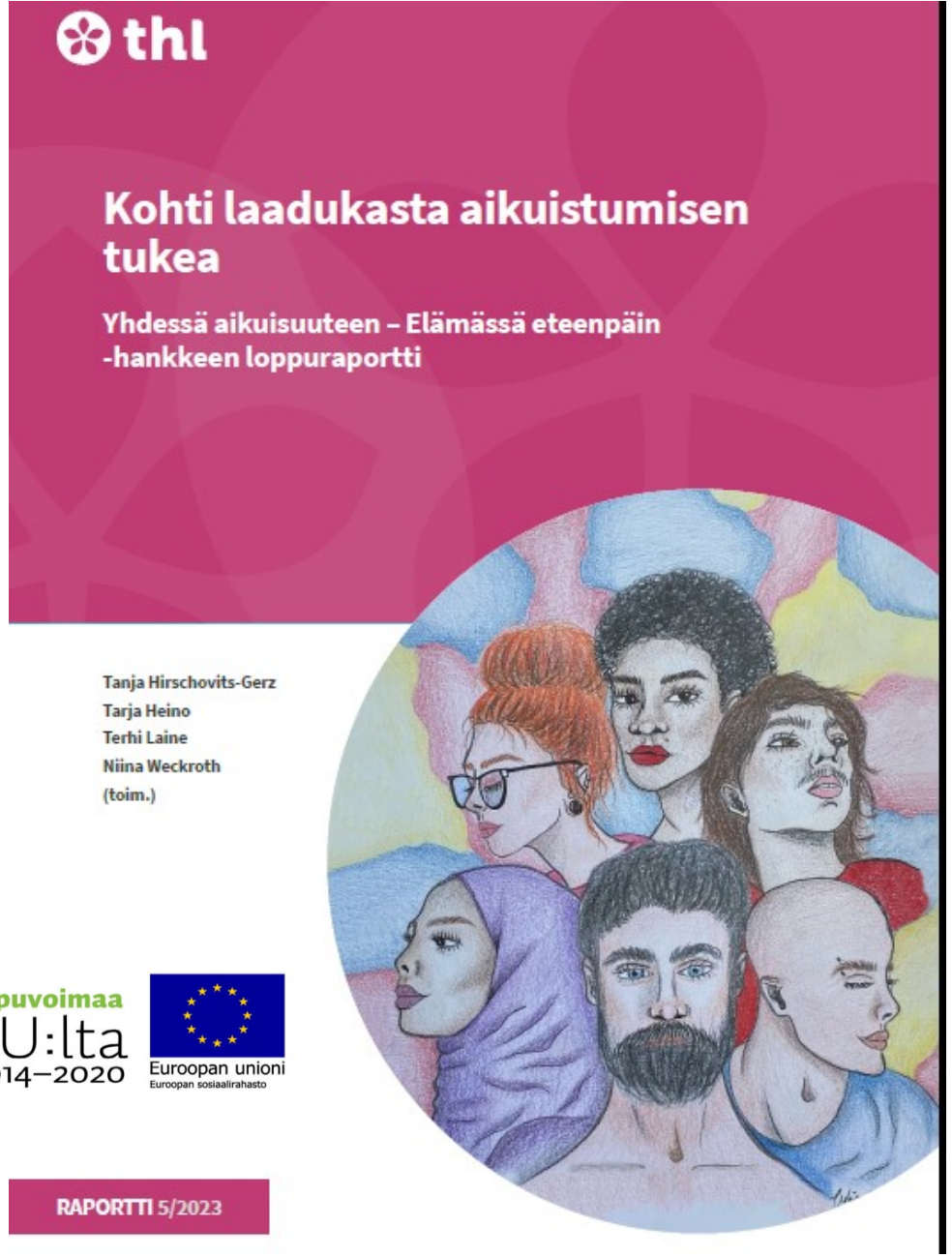

YEE-hanke tarjoaa mallit hyötykäyttöön ja tilaisuuksia yhdessä oppimiseen ja oivalluksiin

Tutustu Innokylässä!

MALLIT INNOKYLÄSSÄ:

- Asiakassuunnitelma aikuistumisen tueksi
- Intensiivinen arkivalmennus itsenäistyville nuorille lastensuojelun jälkihuollossa
- Nuorten Foorumi - vertaisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia nuorilta nuorille
- Olohuone - Matalan kynnyksen kohtaamispaikka alaikäisenä Suomeen ilman huoltajaa tulleille nuorille
- Vertaisryhmätoiminta jälkihuollossa oleville vanhemmille ja vanhemmaksi tuleville
- Verkostoyhteistyössä myös: rikoserityinen sosiaalityö
- Lastensuojelun jälkihuolto ja työpajat yhteistyössä

Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto